

Hnízdní atlas ptáků Ukrajiny

ISBN 978-966-2022-81-0

Josef Chytil

Ornitologická stanice Muzea Komenského v Přerově, Bezručova 10, 750 02 Přerov; chytil@prerovmuzeum.cz

Kuzmenko T., Strus Ju., Bronskov O., Banik M., Shydlovskiy I., Veselskiy M., Redinov K., Grischenko V., Gavrilyuk M., Gaidash O., Zhuravschak R., Kuzmenko Yu., Matveyev M., Poluda A., Peklo O., Skyrpan M., Khymyn M., Yakovlev M., Kozytskyi I., Yaremchenko O. (eds.) 2021: Атлас гніздових птахів України / *Breeding Bird Atlas of Ukraine*. Ukrainian Society for the Protection of Birds. 296 str.

Knižní recenze by se měly, pokud možno, týkat obsahové stránky věci recenzované knihy, a jen okrajově, pokud vůbec, se zabývat vznikem díla. Předkládaný atlas je ale naprostou výjimkou, a za hodnocením díla je zcela nezbytné vidět i okolnosti jeho vzniku.

Předkládané knize lze vytknout mnohé – počínaje základními informacemi na úvodních stránkách, kde se například nedozvíme, kde vlastně kniha vyšla (dozvídáme se to až vzadu v tiráži); na stejném místě je jediný osmiřádkový text v angličtině, jinak je celá kniha pouze v ukrajinštině; téměř úplně chybí jakýkoliv text týkající se metodiky získaných dat – a mnohé další. Těžko pochopitelný je i rok vydání knihy (viz výše), když je v zadní tiráži uvedeno datum odevzdání do tisku 25. srpna 2022.

Přes všechny uvedené výhrady se musíme na vydání knihy dívat vyloženě pozitivně – a s úctou. Vydána byla za brutální okupace Ukrajiny ruskou armádou a nikdo z nás si zřejmě ani neumí představit, za jakých podmínek vznikala a jak vůbec bylo možné získat a zpracovat data z celého území Ukrajiny. Pod celým územím Ukrajiny je zde samozřejmě myšlena Ukrajina v jejích mezinárodně uznávaných hranicích, tedy včetně Donbasu a Krymu.

Na předsádce knihy je barevně rozlišena mapa Ukrajiny na 6 různých typů biotopů (smíšené lesy, listnaté lesy, biotop horských Karpat, lesostepi, stepi a hory Krymu). Zároveň je v mapě zakreslena síť 281 kvadrátů 50 x 50 km, ve kterých probíhalo vlastní mapování. Je zřejmé, že vzhledem k velikosti mapovaného území a počtu mapovatelů bylo případné využití jemnější sítě nemožné. Stručná předmluva začíná

věnováním recenzované knihy Igoru Mironoviči Gorbaňovi (ukrajinsky Ihor Horbaň), i u nás dobře známému organizátorovi ukrajinského ornitologického života a zároveň ukrajinského národního koordinátora obou evropských atlasů. Igor, se kterým měla řada z nás možnost se osobně setkat i na našich akcích, zemřel 12. září 2017. Předmluva se z velké části týká právě zhodnocení jeho nezpochybnitelného významu pro ukrajinskou ornitologii. Následuje stručná metodologická část, kterou ukončuje jmenový seznam všech

mapovatelů hnízdního rozšíření (uvedeno je 94 jmen), dalších 31 autorů se na atlase podílelo v rámci zpracování druhových textů.

Druhové stránky jsou zpracovány jednotně: druh je uveden systematickou příslušností (řád, čeleď), ukrajinským, latinským a anglickým názvem a (až na výjimky) výstižnou černobílou skicou druhu. Mapy zahrnují průkaznost hnízdění ve třech mezinárodních kategoriích (možný, pravděpodobný, prokázáný) a v šesti kategoriích početnosti (1–9 párů, 10–99, 100–999, 1 000–9 999, 10 000–99 999 a více jak 100 000 párů). Obě kategorie jsou odlišeny velikostí kruhu (početnost) a sytostí barvy (průkaznost hnízdění). Pod mapou je stručný text týkající se rozšíření v Evropě a charakteristika obývaného biotopu. Zpracování jednotlivých druhů tedy vychází z evropského standardu včetně systematiky (EBBA2). Mapy jsou zpracovány za období 2013–2017 s některými dodatky z let 2018–2020. Atlas je zakončen dvoustránkovým přehledem literatury, obsahem a třemi druhovými rejstříky.

Zadní předšádka knihy uvádí počty zjištěných druhů pro jednotlivé kvadráty, a to v 10 kategoriích od méně než 90 až po nejvyšší kategorii 170–180 druhů. Zajímavé je, že všechny 3 kvadráty s nejvyšším počtem

druhů se nacházejí v severozápadním cípu Ukrajiny na hranicích s Polskem a Běloruskem (Volynská oblast), a kvadrát s nejvyšším počtem 174 druhů zahrnuje i národní park Pripjať – Stochid. Otázkou je, do jaké míry jsou tato data vypovídající, protože rozdílná kvalita zpracování je přiznaná i v úvodní části; ovšem tyto čtyři stupně různé úrovně zpracování dat nikde v knize uvedeny nejsou.

Největší klad knihy vidím ve výrazném zpřesnění hnízdního rozšíření ptačích druhů na Ukrajině a kvantitativních údajů o jejich početnosti. Atlas bude zcela jistě významným podkladem i pro hodnocení negativních vlivů výše zmíněné ruské agrese na avifaunu Ukrajiny. Že bohužel nepůjde v řadě případů o okrajový vliv svědčí i nedávno přijatá rezoluce Ramsarské úmluvy (Res. XIV.20) týkající se výrazného negativního dopadu (změna ekologického charakteru) této agrese na 16 mezinárodně významných mokřadů Ukrajiny a reálné negativní ovlivnění dalších 15 Ramsar sites na Ukrajině. A na závěr určité stojí za zmínku, že jedna z úvodních informací knihy se týká i faktu, že kniha byla vydána díky finančním darům členů ČSO a Švýcarského ornitologického institutu v Sempachu.